

A FELSŐ-MAGYARORSZÁGI SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK AZ 1707. ÉV ESEMÉNYEIBEN

A szabad királyi városok fontos szerepet játszottak a Habsburg-ellenes felkelésekben a XVII. század végén és a XVIII. század elején, különösen azok legnagyobbjában és leg-hosszabbjában, amelynek élén II. Rákóczi Ferenc állt. E városok a szabadságharc számá-
ra több ok miatt is nagy jelentőségűek voltak. Gazdasági szempontból nem csak bőséges
pénzforrásként szolgáltak, hanem a fegyveres küzdelem számára igen fontos nyers-
anyagokat és termékeket állítottak elő: fegyvereket, löport, ruházatot, és más ipari cik-
keket. Fejlett kereskedelmi kapcsolataik révén ezek a városok közvetítették a külföldi
árucikkeket is az országba, politikai szempontból pedig, lojális, protestáns lakosságuk
révén, fontos politikai szövetségest jelentettek a habozó nemességgel szemben. A váro-
sok ugyanakkor nem csekély katonai erővel is bírtak. Mind a Habsburg katonaság, mind
a kuruc hadsereg igénybe vette őket elszállásolásra és ellátási célokra. A szabadságharc
állama különösen azokra támaszkodott, amelyeket modern, tüzérséggel bőven ellátott
erődítmények védtek, mert azok a harcok idején csaknem bevehetetlen, hosszú, akár
több évig tartó ostromnak is ellenállni képes erődökké válhattak. A felső-magyarországi
városok közül ilyen, valóban modern erőd a XVIII. század elején csak kettő volt, Kassa
és Eperjes.

II. Rákóczi Ferenc szabadságharcában a legnagyobb jelentőségűek, több ok miatt, a
felső-magyarországi szabad királyi városok voltak, amelyek az ellenállás közepén he-
lyezkedtek el, majdnem végéig a szabadságharc oldalán álltak, és annak fontos gazdasá-
gi, politikai és katonai támaszát alkották.¹ Felső-Magyarország területén öt, 1655-től hat
szabad királyi város volt. E városok a szabadságharcot megelőző évtizedekben, ponto-
sabban a XVII. század utolsó harmadában, mind nagyságukban, mind gazdasági, társa-
dalmi, politikai vagy katonai jelentőségükben különböztek egymástól.

Eperjes a XVII. század első felében a királyi Magyarország legjelentősebb szabad ki-
rályi városainak egyike volt. Gazdaságát elsősorban a fejlett nemzetközi kereskedelem
és a céhes ipar jellemezte; e téren egy időben a keleti részek fővárosát, Kassát is utolérte,
sőt, átmenetileg, meg is megelőzte. A város modern erődítményrendszerrel és tüzérség-
gel rendelkezett. A század második felében több mint 6000 ember lakott a városban, bár
ez a szám a Thököly szabadságharc után bizonyos mértékben csökkent. Lakossága né-
met, magyar és szlovák nyelvű volt. A többi városhoz hasonlóan a lakosság többsége az
ágostai evangélikus vallást követte.²

Bártfa a Lengyelország felé vezető úton, a határ közvetlen közelében terült el. Bár a
városi jövedelmek fő forrását itt is a kereskedelem és az ipar jelentette, Eperjeshez ké-
pest mezőgazdasága is számottevő volt. Mindezek ellenére már a XVI. században lassan
kezdett visszafejlődni, annak ellenére, hogy az összes szabad királyi városok közül, Kas-

¹ *Kónya, Péter*: Prešov, Bardejov a Sabinov počas protireformácie a protihabsburských povstaní (1670-1711). Prešov, 2000. (A továbbiakban: *Kónya*, 2000.)

² *Kónya Péter*: Eperjes az utolsó Habsburg-ellenes felkelések korában. In: *Habsburgok és Magyarország XVI–XVII. században*. Debrecen, 1997. 23–32. o.

sa után, Bártfa volt a legnagyobb földesúr, hiszen még a XVII. század közepén is 14 teljes jobbágyfalut birtokolt. A XVII. századra mégis jelentősen lemaradt Eperjes mögött. Védelmi rendszere lényegében csak az elavult, későközépkori bástyákból és falakból állt. A század végén legfeljebb 3000 – többségében német, kisebb részben szlovák nyelvű – lakosa volt.³

Kisszeben a legkisebb és gazdaságilag a leggyengébb volt a hat város közül. Kereskedelme, Eperjes közvetlen szomszédsága miatt, nem fejlődhetett oly mértékben, mint más városoké. Ugyanez mondható el céhes iparáról is. Lakossága alig haladta meg a 2000 főt. Csekély katonai jelentőségét mutatja, hogy középkori városfalai már csak esetleges rablótámadásoktól védhették meg. Többnyire német nyelvű lakossága soraiban nagyszámú szlovák mellett kevés magyar is akadt.⁴

Kassa, átmeneti pangás után, a XVII. század második felére ismét a legnagyobb és legjelentősebb felső-magyarországi várossá emelkedett. Gazdasági életében, a fejlett kereskedelem mellett, erős ipara is jelentős szerepet játszott. Lakossága a XVII. század végén kb 5000-re tehető. Polgársága, mint Eperjesé, háromnyelvű volt. Kassa az egyetlen olyan felső-magyarországi szabad királyi város volt, ahol az ellenreformáció előtt a lutheri mellett a református és a katolikus egyház is virágzott. Mint az egész Felső-Magyarország hagyományos központjában, a városban működött az országgrész két legfelsőbb igazgatási szerve, a Felső-magyarországi Főkapitányság és a Szepesti Kamara.⁵

Lőcse is gazdag és fejlett kereskedőváros volt a XVII. században. Falai között több mint 40 iparos céh működött, lakosainak száma elérte a 4000 főt. A lakosság túlnyomó részét németek adták.

Késmárk a XV. században visszaesett mezővárosi rangra, csak 1655-ben kapta vissza a szabad királyi városok kiváltságait. A mintegy 2000 lakosú Késmárk elsősorban fejlett iparos város volt, ahol, mint Lőcsén, többnyire németek éltek.⁶

A hat város (Kassa, Eperjes, Lőcse, Bártfa, Kisszeben és Késmárk) gazdasági, katonai és politikai jelentősége, több ok miatt, nem csak a mozgalom elején, hanem a lényegében következő évek során is megmaradt. Földrajzi fekvésüknek köszönhetően 1710-ig az alsó-magyarországi szabad királyi városokkal, vagy a bányavárosokkal szemben, a frontvonalától távol, a kuruc hátországot alkották, és zömükben protestáns lakosaik is mindvégig sokkal lojálisabbnak bizonyultak, mint a nyugatabbra élő (pozsonyi, nagyszombati, besztercebányai vagy selmecebányai) polgártársaik.⁷

A hat szabad királyi város nem egy időben került a kurucok kezére, de 1704 végén már mindegyikük Rákóczi táborában volt.⁸ E városok rendkívül jelentősek voltak a szabadságharc számára, annak ellenére, hogy a XVII. század utolsó két évtizedeiben és a

³ Kónya, 2000.

⁴ Kónya, Peter: Sabinov v druhej polovici 17. a na prahu 18. storočia, 119- 154. o. In: Kónya, Peter (a kol.): Dejiny Sabinova. Sabinov, 2000.

⁵ Kónya, Péter: A Felső-Magyarországi szabad királyi városok II. Rákóczi Ferenc szabadságharcában. In: Rákóczi állama és a korabeli Európa. Budapest, 2004. (A továbbiakban: Kónya, 2004.) 28–43. o.

⁶ Uo.

⁷ Kónya, 2000.

⁸ Míg Kisszeben már 1703 őszén, Bártfa, Késmárk és Lőcse az év végén, Kassa és Eperjes csak 1704 decemberében került Rákóczi hatalmába.

felkelés elején, főleg gazdasági erejükből, sokat veszítettek. Kassa és Eperjes megszerzése kulcsfontosságú volt nem csak az egész Felső-Magyarország ellenőrzése szempontjából. Mind e kettő, mind a többi négy város még mindig elegendő gazdasági erővel rendelkezett, ami lehetővé tette a hadsereg ruházattal, puskaporral, könnyebb és nehezebb fegyverzettel, és a más, a háború számára szükséges árucikkkel való ellátását.⁹

Katonai szempontból a korszerűen megerősített Kassa és Eperjes többhavi ostromnak is ellenállhatott. Többi négy város erődítései már távolról sem feleltek meg a kor hadászati követelményeinek, bár későközépkori városfalaik a nagyszámú katonaság szálláshelyeinek megvédésére még alkalmasak voltak. Nem feledkezhetünk meg a városok által fizetett adók összegéről sem. Politikai szempontból a polgárok elsősorban a vármegyei nemességgel való konfliktusokban nyújthattak segítséget a fejedelemnek.¹⁰ Mindezek mellett Bártfa például, földrajzi fekvésének köszönhetően, jelentős szerepet töltött be Rákóczi külpolitikai kapcsolataiban is.

1705 végéig a városokban berendezkedett a kuruc hatalom és részben teljesültek a városok céljai és várakozásai is. Az új hatalom mentesítette a városokat a katonaság ellátásától és az adófizetéstől, de más gazdasági kedvezményeket is hozott: Kassán és Eperjesen Rákóczi visszaváltotta a Habsburg parancsnokok által bevezetett rézpénzt. Ezt a szükségpénzt a városparancsnokok a többhónapos ostrom alatt verették. Csak Eperjesen 8 282 rajnai forint értékében került forgalomba.¹¹ 1705 áprilisában Keczer Sándor 5 688 magyar forint 60 dénárt, majd 5 901 forint 67 dénárt vitt Lőcsére, beváltásra, s a város 12 000 magyar ezüstforintot kapott.¹² A politikai váltás, legalább az első években, pozitívan befolyásolta a kereskedelmet. Eperjes a több mint egy évig tartó ostrom után ismét szabadon kereskedhetett, nem csak a többi felső-magyarországi városokkal és mezővárosokkal, hanem a lengyel területekkel is, amit Rákóczi lengyelországi kapcsolatai is segítettek. Egyébként a fejedelem több rendelete támogatta a hazai (s így az eperjesi, kassai, vagy bártfai) kereskedők érdekeit.¹³ De nem csupán a kereskedelmet, a hazai ipart is fejlesztették a felkelő állam szükségletei. Keczer Sándor már néhány nappal a város megszállása után, 1705 januárjában összevásárolta Eperjesen az összes piros és kék posztót,¹⁴ és az árutermelés a következő években is folytatódott a katonaság számára.

Kisszeben a vallásügyek rendezése után visszaszerezte a malmot, ami korábban a katolikus plébános birtokába került.¹⁵ A kis város jelentősége megnőtt, főleg addig, amíg Eperjes a császár kezén volt, és helyette Kisszeben vásárolta és adta el a tokaji borokat. Visszaszerezte a hejcei szőlőket is, amelyeket majdnem a szabadságharc végéig zavartalanul használhatott.¹⁶ Bártfának 1706-ban, rendkívül nehéz helyzete ellenére (a város le-

⁹ Kónya, 2004. 28–43. o.

¹⁰ A felső-magyarországi szabad királyi városok már 1683 januárjában, a kassai gyűlésen támogatták Thököly Imre fejedelmet a nyugtalan nemességgel szemben.

¹¹ ŠA Prešov, Mag. Prešov 1700–1709, B–12.: De Wilson ezredes emlékirata Eperjes ostromáról.

¹² Uo. Keczer Sándor levele és nyugtája 1705 áprilisából.

¹³ ŠA Prešov, Pob. Bardejov, Mag. Knihy 62.: a városi tanács jegyzőkönyvei, 1704–1708.

¹⁴ ŠA Prešov, Mag. Prešov 1630–1705, B–2.: Keczer Sándor rendelete, 1705. január 9.

¹⁵ Magyar Országos Levéltár (MOL), A Rákóczi-szabadságharc levéltára (RSZL), G–31.: a kisszebeni tanács levele a szécsényi országgyűlés bizottságának, 1706. április 30.

¹⁶ ŠA Prešov, Mag. Sabinov, 104/13.: iratok a városi bortermelésről.

égett és gazdasága csak nagyon lassan fejlődött), két jobbágyfalu zálogát sikerült kifizetnie, és két tállyai szőlőjét (Nagy- és Kisnyerges) is visszaszerezte.¹⁷ Ezek a gazdasági sikerek azonban mulékonynak bizonyultak. Hasonlóképpen a többi városnak is sikerült legalább részben visszakapnia a korábbi években elzalogosított falvait, szőlőit vagy majsorságait.

Kisszebenben, Lőcsén és Késmárkon már 1704-ben, Kassán és Eperjesen 1705 elején visszaállt a szabad önkormányzat. Megszűnt a kamara felügyelete a városi kormányzati szervek felett, és az új városi tanácsok és hivatalok összetétele már a polgárság tényleges vallási viszonyai alapján alakult.¹⁸ Így csak Kassán maradt a katolikus bíró, a többi öt városban evangélikus polgárok kerültek a bírói székbe. Kassán kívül, ahol azonban szintén a protestáns tanácsosok voltak többségben, csak Eperjesen és Bártfán jutott képviselő-hoz a tanácsban a katolikus kisebbség.

A városok túlnyomóan protestáns lakossága számára rendkívül nagy fontosságú volt a vallásszabadság visszaállítása. 1703 végén, illetve 1704 utolsó heteiben a kuruc csapatokkal visszatértek a száműzetésből az evangélikus lelkészek. Rákóczi ugyan mindkét protestáns vallás szabad gyakorlását megengedte, az egyházi vagyoni visszajuttatását azonban megtiltotta. Kivételnek csak az eperjesi evangélikus kollégium tekinthető, azt Bertóti Ferenc rendelete alapján már 1705 januárjában visszakapták az evangélikusok.¹⁹ A lutheránus polgárok az időre már megelégtettek, hogy csak a külvárosokban építhetnek fatemplomokat (már ahol építhettek, mert Eperjesen például a hatóságok még azt sem engedélyezték, Bártfán pedig éppen a századfordulón égették fel azokat). Ideiglenesen polgárházakat, illetve vendéglőket használtak egyházi célokra.²⁰ Csak a szécsényi országgyűlés rendezte végül – viszonylag igazságosan – a templomügyet a városokban. A vallási törvénycikkek értelmében az evangélikus (és a református) vallás az ország egész területén egyenrangú lett a katolikkal és az előző időben elkobzott templomokat és iskolákat igazságosan el kellett osztani a három bevett vallás között. A vallási cikkelyek érvényesítése érdekében az országgyűlés különbizottságokat hozott létre, melyek pár hét múlva a hat felső-magyarországi szabad királyi városba is megérkeztek. Míg az eperjesiek, bártfaiak, szebeniek és késmárkiak a templomok elosztásában nagy győzelmet arattak Szécsényben, a lőcseiek, de különösen a kassaiak nem voltak elégedettek a végzésekkel. Lőcsén ugyanis olyan rendelkezés született, hogy az evangélikusoknak osztozkodniuk kellett a katolikusokkal a Szent Jakab-székesegyházon, akik azon kívül továbbra is kezükben tartottak még három templomot, holott összesen nem tettek ki 60 főt.²¹

¹⁷ ŠA Prešov, Pob. Bardejov, Mag. Knihy 1825.; Mag. Knihy 62.

¹⁸ Ez viszont nem zajlott mindenhol problémamentesen. Eperjesen pl. a fejedelmi biztosok az első választást semmisnek nyilvánították és márciusban újat rendeltek el. *Kónya, Peter*: Prešov, Bardejov a Sabinov počas protireformácie a protihabsburských povstaní (1670–1711). Prešov, 2000.

¹⁹ *Kónya, Peter*: Prešovské evanjelické kolégium v politických zápasoch konca 17. a začiatku 18. storočia. In: (*Kónya, P. – Matlovič, R.* [Ed.]:) Prešovské evanjelické kolégium, jeho miesto a význam v kultúrnych dejinách strednej Európy. Prešov, 1997. (A továbbiakban: *Kónya*, 1994.) 21–45. o.

²⁰ Az eperjesi ágostai hitvallású evangélikus parókia levéltára: *Annale fata et vicissitudines Ecclesiae Evangelicae Eperiensis 1671–1721.* (A továbbiakban: Az eperjesi ág. ev. parókia levéltára.)

²¹ Csécsi János naplója a szécsényi országgyűlésről. In: Rákóczi tükör. I. (Szerk.: *Köpeczi, Béla – R. Várkonyi, Ágnes.*) Budapest, 1973. (A továbbiakban: RT I.) 165. o. *Fabiny Tibor*: II. Rákóczi Ferenc valláspolitikája. Budapest, 1971. Kézirat, (a továbbiakban: *Fabiny*) 49. o.

Sőt Kassán az evangélikus polgároknak el kellett hagyniuk még a nemrég visszafoglalt Szent Erzsébet székesegyházat is. Eperjesen, Bártfán és Kisszebenben viszont visszakapták az evangélikusok a főtéren álló székesegyházakat, Eperjesen még a mellette épült magyar, vagy kis templomot is. Hasonlóan visszakapták az iskolákat és a parókiákat is.²²

Különböző kuruc csapatok hosszabb-rövidebb ideig már 1704-ben és 1705-ben is tartózkodtak a városokban, ám akkor még nem jelentettek nagy terhet a városi gazdaság számára. Az első évben a csapatokat mind Bártfán, mind Kisszebenben maga a fejedelem tartotta el, később a kiadások felét a városi pénztárak fedezték²³ – bár a szegény Kisszeben, Eperjes elfoglalásáig (amikor nagyobb helyőrséget kellett a városban tartani), azt sem volt képes vállalni.

A helyzet a következő évben kezdett változni, amikor Rabutin generális közeledett Erdélyből nagyszámú hadseregével. A felső-magyarországi szabad királyi városok akkor erősebb kuruc helyőrségeket és más csapatokat is befogadtak, és a gazdasági nehézségek is egyre bonyolultabbá tették a katonaság és az állam követeléseinek kielégítését. A városok immár közvetlenül megtapasztalhatták a háború súlyát.²⁴

Az Erdély felől közeledő császári hadsereg első célja Kassa és Eperjes volt, ezért 1706-ban mindkét városban többször átépítették, kibővítették, vagy korszerűsítették az erődítményeket. Míg Eperjesen Károlyi Sándor még csak kiegészítette katonaságával a helyőrséget – és október elejére a vármegye inszurgensei is összehgyülekeztek a városban²⁵ –, Kassának már állnia kellett a Habsburg hadsereg ostromát. Szeptember 29-től október 11-ig ostromolta Kassát Rabutin generális tizenötezer serege. Október 1-től három sáncból lötték a várost, több mint négyszáz bomba hullott az utcákra és a város részben leégett. Végül a sikertelen ostrom után, október 11-én, Rabutin visszavonult a város alól. Az ostrom alatt nagy károkat szenvedett a város, sok ház és néhány jelentős középület, a székesegyház is, súlyosan megsérült.²⁶

Kassán és Eperjesen kívül Bártfa is készült a védekezésre. Szeptember közepére reálissá vált a veszély, hogy a császári katonaság eléri a városokat: Rabutin Eperjesen, Kassán és Bártfán szándékozott telelni. Kassa, esetleg Eperjes sikertelen ostroma után is várható volt, hogy az ellenség továbbhalad Bártfa felé. A város védelmével a fejedelem Bertóti Ferenc kassai vicegenerálist és Károlyi Sándort bízta meg. Bertóti felhívással fordult a lakosokhoz, amelyben hazafiságukra hivatkozva buzdította őket a város személyes védelmére. A polgárokat a katonai parancsnokság alá rendelte, és egyúttal a katonaság ellátására is kötelezte.²⁷ A polgárokat szétoztotta a bástyákon, ahol a kuruc tisztek vezetése alatt kellett harcolniuk. A válságos helyzetben Károlyi is külön parancsot adott ki a város védelmére. Ostrom esetén csak a harcképes polgároknak kellett volna a városban maradniuk, a többieknek el kellett vonulniuk a bányavárosokba. Megparancsolta továbbá, hogy elegendő löszert gyűjtsenek a városba, és letépette a tetőt a polgárházakról.

²² *Fabiny*, 49. o., valamint *Az eperjesi ág. ev. parókia levéltára*.

²³ MOL RSZL G-24., 68.: II. Rákóczi Ferenc levele, 1704. február 2.

²⁴ *Kónya*, 2000.

²⁵ *ŠA Prešov, ŠŽ K 23.*: Sáros vármegye közgyűlési jegyzőkönyvei, 1706–1710. 201. o.

²⁶ *Schiessler Gáspár*: Emlékezetes feljegyzések mindarról, ami Kassa szabad királyi városban történt. In: RT I., (a továbbiakban: *Schiessler*.) 517. o.

²⁷ *ŠA Prešov, Pob. Bardejov, Mag. Knihy 62.*

A polgároknak, akiket a késmárkiak egészítettek volna ki, az utolsó csepp vérükig kellett volna harcolniuk.²⁸ Rabutin a sikertelen kassai ostrom után azonban nem menetelt tovább Bártfa felé, s így a rendeletek nem léptek érvénybe.

1707 folyamán is mind a hat városban tartózkodtak különböző kuruc csapatok. Eperjesen például a helyőrségen kívül Bercsényi Miklós és Ocskai László katonái, valamint La Mothe francia tüzei állomásoztak. 1707 novemberétől kilenc tüzérszázad is Eperjesen telet.²⁹ A város 1706 februárjától Keczer András főhadbiztos székhelye volt, a városparancsnoki tisztséget 1709-ig Roth György ezredes töltötte be.³⁰ A katonák fegyelmezetten viselkedtek, a polgárokat nem zavarták, vagyonukat nem károsították. Ez minden bizonnyal a fejedelem oltalomlevelének volt köszönhető, mely szerint a kihágásokat elkövető katonákra halálbüntetés várt. Így aztán rablásokra és erőszakoskodásokra a hadsereg részéről alig elvétve került sor. Csak 1706-ban panaszkodtak a polgárok Roth ezredesre a vágóhíd jogtalan elfoglalásáért, valamint katonáira, akik betörték a városházára, néhány polgárházat kiraboltak és tulajdonosait megsebesítették.³¹

Bártfa a szabadságharc folyamán jelentős tüzérségi központtá vált. A város a kapituláció értelmében 1704 után is megtartotta ágyúit, 1706 végétől, de legkésőbb 1707 elejétől pedig számos tüzéregység állomásozott Bártfán, és a kuruc parancsnokság további ágyúkat és tüzérségi felszerelést is oda csoportosított.³² 1707 január végén La Mothe ezredes érkezett a városba öt tüzérszázaddal, amelyekből egy a külvárosokba, a többi négy a környező falvakba települt. A francia ezredes a következő évben is a városban tartózkodott, és nagyobb tüzeicsapatok is maradtak ott a szabadságharc végéig.³³

Bártfán nem volt konfliktusmentes az együttélés a katonasággal. 1704 januárjában, egy verekedésben a polgárok lelőtték a kuruc parancsnok lovát.³⁴ Annak ellenére, hogy a parancsnok megígérte a fegyelem megtartását, a katonák továbbra is erőszakosan viselkedtek. 1705 februárjában panaszt nyújtottak be Roth ezredének egy kapitánya ellen, aki megtámadott egy polgárasszonyt, októberben pedig Seldtmeyer lovasai ellen.³⁵ A nagyszámú tüzérség is sok pénzébe került a polgároknak. La Mothe 1707-ben minden élelmi-szert és iparcikket a várostól követelt, és a porciókat csak ezüstpénzben fogadta el. Egyébként, a többi tüzéregységek is nagyobb, rendszerint 1000 forintot meghaladó összegeket követeltek.³⁶

Kisszebenben 1706-tól Fierville gyalogezrede telet.³⁷ 1707 novemberében Ordódy ezredes hatvan gyalogját rendelték a városba, a parancsnoksággal Hétháron települt, a többi egységek a környékbeli falvakban.³⁸

²⁸ ŠA Prešov, Pob. Bardejov, Mag. Missiles: Nariadenie gen. Károlího o prípravách na obranu mesta.

²⁹ ŠA Prešov, Mag. Prešov, Knihy, 24.: Városi számadáskönyv, 1707–1710.

³⁰ MOL RSZL Fejedelmi Kancellária, városok beadványai, G–19.: az eperjesi magisztrátus panasza, 1706. febr. 2.

³¹ Uo.

³² Gróf Eszterházy Antal kuruc generális tábori könyve, 1706–1709. (Szerk.: *Thaly Kálmán.*) Budapest, 1901. Levél, 1707. január 12.

³³ ŠA Prešov, Pob. Bardejov, Mag. Missiles: La Mothe levele, 1707. január 26.

³⁴ Uo, a városi tanács levele, 1704. január 11.

³⁵ ŠA Prešov, ŠŽ K 22., 794. o.

³⁶ ŠA Prešov, Pob. Bardejov, Mag. Knihy 1825.

³⁷ ŠA Prešov, ŠŽ K 22., 201. o.

Meg kell azonban mondanunk, hogy Kiszzeben katonai jelentősége a XVIII. század elején már minimális volt. A kuruc hadsereg nem is látta értelmét tartósabb védelmének, és 1705-től sem tüzérséget, sem jelentősebb egységeket nem helyezett a városba. Két évvel később Ottlyk György főudvarmester Kiszzebenről jelentette: „nem olyan hely, amely képes lenne védekezni.”³⁹

Kassa 1707 folyamán is az egyik legjelentősebb erőd volt, erős tüzérséggel és nagyszámú helyőrséggel. Az év elején eltűntették az 1706-os ostrom nyomait, tavasszal intenzív erődítési munkák folytak. A modern erődrendszert ároksáncsal és ellengáttal egészítették ki.⁴⁰ Kassa az egész ország egyik legfontosabb központjává lett, az év folyamán maga a fejedelem is többször időzött a városban. A többi szabad királyi város közül Lőcsén és a kisebb Késmárkon is jelentős kuruc katonaság tartózkodott.

1707 folyamán, azaz a szabadságharc ötödik évében a felső-magyarországi szabad királyi városok ellenmondásos helyzetbe kerültek. Rabutin hadseregének távoztával a közvetlen ostromveszély elmúlt, ami hozzájárult a viszonyok konszolidálásához. A városok s polgáraik egyfelől élvezték a szabadságharc vívmányait (főleg a politikai, társadalmi és a vallási életben), másfelől viszont egyre nehezebben viselték a kuruc állam növekvő válságának következményeit.

Az év elején mind a hat városban önkormányzati választások zajlottak. Mindegyik új városi tanácsban többségre jutottak a protestáns polgárok. Kassán azonos arányban voltak evangélikusok és reformátusok,⁴¹ a többi városokban viszont mind a szenátusban, mind a tanácsban túlsúlyba kerültek az evangélikus polgárok. A katolikus lakosság csak Kassán és Eperjesen rendelkezett jelentősebb képvisellel az önkormányzatban. A városbírói tisztségbe Kassán kívül mindenhol evangélikus jelölt került. Eperjesen 1706-tól Klesch János,⁴² Bártfán Péchy Ádám,⁴³ Kiszzebenben Trompler György,⁴⁴ Kassán a katolikus Szent-Mártoni Imre állt a város élén.⁴⁵

Az városi lakosság nagy többsége továbbra is evangélikus vallású volt, aminek egyébként megfelelt a templomok s az egyházi vagyon elosztása, amely a szécsényi országgyűlés óta már nem igen változott. Az evangélikus egyház mindegyik városban a régi plébániatemplomokat használta, csak Kassán maradt a Szent Erzsébet székesegyház a katolikus kisebbség kezében; az evangélikusoknak meg kellett elégedniük a kisebb, volt szlovák templommal. Visszakapták az evangélikusok a híres városi gimnáziumokat is. Eperjesen új fejlődésnek indult a felső-magyarországi rendek kollégiuma, mely Rezik Jánossal a rektori székben tényleges főiskolává vált.⁴⁶ A katolikus polgárság viszont nem mindegyik városban rendelkezett saját iskolával. Kiszzebenben katolikus tanító sem volt,

³⁸ ŠA Prešov, ŠŽ K 23., 511. o.

³⁹ Rákóczi Ferenc fejedelem leveleskönyvei. II., 572. o.: II. Rákóczi Ferenc levele, 1709. november 9.

⁴⁰ *Schiessler*, 518. o.

⁴¹ Uo.

⁴² ŠA Prešov, Mag. Prešov, Knihy 2539.: a városi tanács választási könyve, 1640–1728.

⁴³ ŠA Prešov, Pob. Bardejov, Mag. Knihy 62., 63.

⁴⁴ ŠA Prešov, Mag. Sabinov, Knihy 99.: *Catalogus Magistratuum*.

⁴⁵ *Schiessler*, 518. o.

⁴⁶ *Könyu*, 1994. 21–45. o.

Eperjesen a jezsuiták távozása után minoriták a volt ispotályban működtették a katolikus iskolát.⁴⁷ A hat szabad királyi város ismét a magyarországi evangélikus egyház jelentős központja lett, ami több ténynek köszönhető: Eperjesen működött a híres főiskola, a rózsahegy zsinatig a bártfai német pap, Zabler Jakab volt az egyetlen tényleges evangélikus szuperintendens (püspök) az országban, és a városi tanácsok is minden erővel támogatták a lutheri egyházat.

Természetes, hogy a katolikus polgárok nem elégedtek meg az új viszonyokkal. Az előző évben több panaszt érkezett a szécsényi országgyűlés vallásügyi bizottságához, elsősorban Bártfáról és Kisszebenből, ahol a plébánosok az elvesztett jövedelmeket, az egyházi vagyont és a liturgikus tárgyakat követelték.⁴⁸ Az evangélikus városi tanácsok azonban nem csak a katolikus lakosokkal kerültek konfliktusokba. Bár a lutheránuskálvinista ellentétek a rekatolizálás alatt jelentősen meggyengültek, a szabad királyi városokban a református kisebbség nem volt egyenlő partnere a lutheránus többségnek. Kassán csak 1706-ban kaptak helyet a reformátusok a városi tanácstól templomépítésre,⁴⁹ az eperjesiek pedig, amíg a losonci evangélikusok föl nem építették a templomukat, még építési helyet sem kaptak. A református polgárok panaszkodtak is emiatt a fejedelemnek, de sikertelenül, így az eperjesi református templom ügye az ónodi országgyűlés elé került.⁵⁰

A szabadságharc ötödik évében, a hosszú háború és a gazdasági válság következményeként, különböző nehézségek kezdtek jelentkezni a városokban. A katonaság követelése, az adó- és porciószedés és a rézpénz bevezetése nagy károkat okozott a városi gazdaságnak. A városi pénztárak és élelmiszerraktárak kiürültek, a hadi események és az értéktelen pénz lehetetlenné tették a normális áruforgalmat, ami miatt a városok nem tudták veszteségeiket pótolni.

A katonai parancsnokok mind a hat városban elsősorban élelmiszert, bort, puskaport, löszert, papírt, fát, posztót, ruházatot, lábbelit és más iparcikkeket követeltek a városházától.⁵¹ Ezek értéke 1707-ben csak Eperjesen elérte a 4 151 forintot.⁵² A szolgáltatások közül leggyakoribb volt a fuvarozás, vagy kézművesek küldése az erődítési munkákra. Bár a hadkötelezettség csak a városokban élő nemesekre vonatkozott, minden város köteles volt bizonyos számú katonát állítani és nem kevés polgár belépett a kuruc egységekbe (főleg az iparoslegények).⁵³

Az első években a városok ugyan még csak a katonaság ellátásának felét fedezték, ám ezen felül nem csekély pénzüsszegekkel, szolgáltatásokkal és terménnyel is szolgáltak a hadseregnek vagy az államnak. Míg 1707 ősszén Eperjesen a korábban már említett kilenc tüzérszázad tartásából 41 vármegyebeli falu vette ki a részét, a gránátosokat néhány hét múlva már maga a város tartotta el.⁵⁴ Bártfának komoly gondokat okozott az oda te-

⁴⁷ Kónya, 2000.

⁴⁸ MOL RSZL Vallásügyi iratok, G–31.

⁴⁹ Schiessler, 516. o.

⁵⁰ Az eperjesi ág. ev. parókia levéltára.

⁵¹ Kónya, 2000.

⁵² ŠA Prešov, Mag. Prešov, Knihy, 24.

⁵³ MOL RSZL Megyék és városok iratai, G–25.

⁵⁴ ŠA Prešov, Mag. Prešov, 1706–1806., B–2.: Keczer Sándor levele, 1708. március 5.

lepített francia tüzérség, amely nemcsak az élelmiszer-ellátását követelte a tanácstól – minden egyéb szükséges dologgal egyetemben –, hanem nem csekély pénzösszegeket is.

1707-ben már súlyos gondot jelentett a városoknak az adófizetés. A decemberben tartott kassai tanácsülésen Lőcsére 13 000, Eperjesre 10 000, Kassára 8 000, Bártfára 6 000 és Kisszebenre 3 500 dicát határoztak meg. Ez csak Eperjesen 32 750 rajnai forintot jelentett, ezen kívül még 2 500 köből gabonát, ugyanannyi köből zabot és 8 000 font húst.⁵⁵ Bártfa a pénz mellett havonta 102 köből gabonával, ugyanannyi köből zabbal és 40 mázsa 33 font hússal tartozott a kuruc államnak.⁵⁶

Az eredetileg kivetett adó csökkentése ellenére a városok már nem voltak képesek kötelezettségeiket teljesíteni anélkül, hogy el ne adósodjanak, illetve újból el ne zálogosítsák vidéki birtokaikat. Így Eperjes már 1707-ben 4 000 forint kölcsön felvételére kényszerült,⁵⁷ és a városi jövedelmek 1706-tól 1707-ig Bártfán is több mint 18 000 forinttal, vagyis 75 százalékkal csökkentek.⁵⁸

Egyidejűleg a rézpénz bevezetésének következményei is mutatkozni kezdtek a városokban. Eperjesen éppen 1707-ben vezették be először a városi számadásokban a 30 és 12 dénár értékű rézpénzt,⁵⁹ amely már régebben használatban volt. Ezt az értéktelen pénzt a helyi kereskedők és iparosok nem minden városban voltak hajlandók elfogadni, de a kuruc állam, a katonai parancsnokok és a hivatalok is csak a jó ezüstpénzt követelték. Így az adókat, a porciókat és más kiadásokat a városi pénztárakból ezüstpénzben kellett kiutalni, miközben a jövedelmek nagyobb része rézpénzben folyt be. Mivel a „fehér pénz” fogyasztásával nőtt a polgárok elégedetlensége és ellenszenva a „vörös pénz” iránt, Rákóczi és Bercsényi több rendeletben büntetés terhe alatt rendelte el a rézpénz általános használatát. Erre minden városban külön felügyelők figyeltek.⁶⁰ E rendeleteket mind Eperjesen, mind Kassán, mind Lőcsén nagy felháborodással fogadták a kereskedők. Bártfán a városi tanács segíteni igyekezett a rézpénz által legsúlyosabban károsodott polgároknak, ami új terheket jelentett a városi pénztárnak.⁶¹

További problémákat jelentettek az árak. A húsrá és más élelmiszerekre a parancsnokok vagy hatóságok túl alacsony árakat szabtak. Ezeket azonban a polgárok, a pénz csekély értéke miatt, nem tartották be, és elsősorban a húst nemegyszer sokszoros áron adták el.⁶²

Kivált a kisebb városokban már 1707-ben teljesen eltűnt a „fehér pénz,” a városi pénztárakba és a számadáskönyvekbe réz libertások kerültek, és a problémák folytatódtak. A kereskedők és az iparosok nem akarták elfogadni az értékvesztő pénzt, a katonaság viszont, főleg a francia tüzérek, csak az ezüstmérmet követelték. Kisszebenben, amely a legkisebb és gazdaságilag a leggyengébb volt a hat város közül, 1707 végéig majdnem össze-

⁵⁵ ŠA Prešov, Mag. Prešov, 1706–1806., B–2.: Keczer Sándor levele, 1708. február 16.

⁵⁶ ŠA Bardejov, Mag. Knihy 62.

⁵⁷ ŠA Prešov, Mag. Prešov, Knihy, 24.; ŠOKA Prešov, Mag. Prešov, 1700–1709., B–12.: levél, 1708. október 13.

⁵⁸ ŠOKA Bardejov, Mag. Knihy 1825.

⁵⁹ *Kónya*, 2000.

⁶⁰ ŠA Prešov, ŠŽ K 23., 445., 884. o.

⁶¹ ŠOKA Bardejov, Mag. Knihy 1825.

⁶² MOL RSZL G–19.

omlott a városi költségvetés, az ezüstpénz teljesen kiesett a forgalomból, a tanács nem csak az adó jelentős részét, hanem a katonáknak járó szolgáltatásokat és a fizetéseket is csak a terményben képes volt teljesíteni.⁶³ Érdekes módon próbálta megoldani La Mothe ezredes 1706–1707-ben Bártfán a húshiányt, mely egyformán veszélyeztette a polgárokat és a városban elhelyezett katonákat: úgy vetett véget a helyzetnek, hogy a mészáros céhtől meszterlegényeket követelt, akiket katonáival együtt kiküldött vidékre marhát kobozni.⁶⁴

Mindennek ellenére a hat szabad királyi város és polgársága lojális maradt a fejedelemhez és a kuruc államhoz, és további áldozatokra is kész volt. Fontos szerepet játszott például a kuruc állam külügyeiben Bártfa, mely, a lengyel határ közvetlen szomszédsága miatt, különösen jól szolgálhatta a fejedelmet a külföldi követek fogadása terén, illetve a saját követségek kiinduló állomásaként. 1707-ben a városban több, Lengyelországba és Oroszországba induló kuruc követség tartózkodott, köztük Nedeczky Sándor is, aki az I. Péter cárral folytatott tárgyalásokon képviselte Rákóczi.⁶⁵

Az 1707. év országos eseményeiből az első, amely a felső-magyarországi szabad királyi városokat érintette, a jezsuiták kiűzése volt. A Societas Jesuról már a szécsényi országgyűlés tárgyalta,⁶⁶ tagjai viszont csak 1707 januárjában hagyták el a kassai egyetemet, illetve az eperjesi és a lőcsei rendházat. Más vallási ügyek, mint az eperjesi kálvinisták már említett panasza, az ónodi országgyűlés elé kerültek. Az országgyűlés a kálvinisták javára döntött s így még az év vége előtt elkezdődhetett a templomépítés. Más vallási sérelmek, például a kisszebeni és bártfai katolikus plébánosok panaszai, nem kerültek az országos gyűlés elé.

Rendkívül fontos volt a városok számára az év egyik legjelentősebb országos eseménye, az 1707 tavaszán tartott rózsaszebeni zsinat. Erre a majdnem száz év után tartott első egyetemes magyarországi evangélikus zsinatra mind a hat felső-magyarországi szabad királyi város reprezentatív küldöttséget menesztett. Csak Eperjest két jelentős férfiú képviselte Rózsaszebenen, Roth Mihály volt bíró és akkori alispán, valamint Klesch János városbíró. Kétségkívül a legjelentősebb és leghíresebb városi részvevő Zabler Jakab bártfai lelkész, az egyetlen élő magyarországi evangélikus szuperintendens volt. Ami a többi várost illeti, Eperjest Heidenreich János, Késmárkot Kray Jakab és Lányi Pál, Lőcsét Brokoff János György, Bártfát Frankenstein János és György Henrik, Kisszebent Faczonius Mátyás képviselte. Az egyháziak részéről a hat város gyülekezeteit az említett Zabler Jakab szuperintendensen kívül Sartorius János kassai és Schwartz János eperjesi lelkész képviselte. A zsinat, több más fontos végzés mellett, visszaállította a hajdani városi esperességet és jelentős határozatokat hozott az eperjesi kollégium ügyében is. A Felső-magyarországi Rendek Kollégiumát (az V. és XXIV. artikulusban) a legfelsőbb magyarországi ágostai hitvallású evangélikus oktatási intézménynek tekintette és gondozásával az ország mind a négy egyházkerületét megbízta.⁶⁷

Bár a szabad királyi városok nem kapcsolódtak be a nemesi ellenzéki mozgalomba, a tizenhárom vármegye két gyűlését is Eperjesen tartotta, az egyiket 1706 márciusában, a

⁶³ *Kónya*, 2000.

⁶⁴ ŠA Prešov, Pob. Bardejov, 15. Ce, Knihy 51.: a bártfai mészáros cég könyve, 1636–1822.

⁶⁵ ŠA Prešov, Pob. Bardejov, Mag. Knihy 1825.

⁶⁶ Csécsi János naplója a szécsényi országgyűlésről. RT I.

⁶⁷ Evangélikus Országos Levéltár, Budapest, I. a 90. 20.: Originale Synodi Rosenbergensis Evangelicae in Memoria serenissime Posteritati conservatur.; Az eperjesi ág. ev. parókia levéltára.

másikat 1707 márciusában. Míg 1706-ban a vármegyék főleg az elkobzásokról, az adószedésről és a hadseregellátásról tárgyaltak, a városok elsősorban a saját gazdasági nehézségeikről, a katonaság követeléseiről és elszegényedésükről tanácskoztak. Végül összeállították a közös panaszokat, amelyekben a katonaság iránti köteleességek enyhítését, a szálláshelyeken tartózkodó egységek számának csökkentését s más kedvezményeket kértek.⁶⁸

Míg az első gyűlést, és a gyűlés titkos tanácskozásának végzéseit és követeléseit Rákóczi szigorúan elutasította, a második már a törvényes dolgokról tárgyalt és a fejedelem tudatával hívatott össze. A gyűlésen a vármegyék és a hat felső-magyarországi szabad királyi város mellett Nagybánya, Debrecen és Szatmárnémeti követei is részt vettek. Eperjést a tanácskozáson Heidenreich János és Stössel Mihály tanácsos, Bártfát Grünwald Mátyás tanácsos és Péchy Ádám, a város bírása képviselte.⁶⁹

Az év legfontosabb eseménye, amely az egész országot erősen befolyásolta, természetesen az ónodi országgyűlés volt. A fentebb említett gazdasági és pénzügyi problémákkal kapcsolatban Ónodon a szabad királyi városok követei elsősorban a gazdasági jellegű panaszokkal és követelésekkel léptek fel. Bártfa városának követségét Péchy Ádám, a város bírása, továbbá Raslaviczki István és Schirmer Zsigmond tanácsos alkotta.⁷⁰ Eperjes követségét három szenátor vezette: Svábi János, Oberbach és Horváth Miklós, a kassai követség vezetője Váncsay István tanácsos volt, a löcsei küldöttség tagja pedig Brohoff János György. A kisszebeni követség élén Trompler György, a város bírása állt. Ezeken az urakon kívül a források a hat város követei között említik még Hedruith Jónást és egy bizonyos Ulíkot. A városok érdekei világosan kiolvashatók a bártfai követség naplójából, amelynek írója legvalószínűbben a város főbírása, Péchy Ádám lehetett. A napló nem nagyon kommentálta I. József trónfosztását, helyeselte a szigorú bánásmódot a turóc megyei követtekkel, és röviden, de elismeréssel említette az általános adózás bevezetését. Sokkal hosszabban írt azonban azokról a problémákról, amelyek közvetlenül a városok gazdasági érdekeit érintették.⁷¹

A szabad királyi városok követei nem kész panaszokkal vagy követelésekkel érkeztek Ónodra, csak az országgyűlés helyszínén kezdtek tanácskozni azokról, először külön-külön a felső- és az alsó-magyarországi szabad királyi és bányavárosok, később együttesen, az összes városi követség. A hosszú tanácskozások ellenére még talán ötödszörszre is csak azt konstatálták, hogy a gravameneket „papérosra is tenni” kellene.⁷² Panaszai, ahogy végül összeírták, elsősorban a portarendszert érintették, természetesen a kuruc katonaság kihágásairól, a rézpénzről és más gazdasági problémákról is volt köztük szó. A panaszíratot Klobusiczky Ferencnek adták át és nagyon csodálkoztak, amikor a rendek panaszai között sajátjaikat nem hallották. Ezért megbeszélték, hogy Sennyey István kancellárra bízzák kívánságaikat, amiért is 24 aranyat kellett fizetniük.⁷³ Más problémák közül leginkább az új adórendszer (a dica-rendszer) bevezetése, a rájuk kiszabott 50 000

⁶⁸ II. Rákóczi Ferenc leveleskönyvei II, 496., 497. o.: II. Rákóczi Ferenc levelei, 1706. március 15. és 23.

⁶⁹ ŠA Prešov, ŠŽ K 23., 300–309. o.

⁷⁰ ŠA Prešov, Pob. Bardejov, Mag. Knihy 62.: a városi tanács jegyzőkönyvei, 1705–1708.

⁷¹ ŠA Prešov, Pobočka Prešov, Knihy 24.: városi számadáskönyv, 1707–1710. Bártfai követség naplója az ónodi országgyűlésről. Történelmi naplók. (Szerk.: *Thaly Kálmán.*) Budapest, 1875.

⁷² Uo.

⁷³ Uo.

forint befizetése és a rézpénz devalválása érdekelte őket. Az említett összeget még helyben, az országgyűlésen elosztották egymás között, a rézpénz használata ügyében igazat adtak Bercsényinek, hogy az mindenhol és mindenért használtasson, holott éppen a városok gazdálkodása szenvedett sok kárt a rézpénz bevezetése folytán. Érdekes volt még a városok számára a szárazvámok felszámolása és a harmincadok számának csökkentése, és természetesen az idegen kereskedők megadóztatását is elismeréssel kommentálták a követek.⁷⁴ A többi articulusok közül Eperjest különösen a huszonnégyszemélyes ítélőtábla létrehozása érintette: tizenkét tagjának éppen a városban kellett üléseznie; valamint a Consilium Oeconomicum elosztása. A Gazdasági Tanács három fióka közül az egyiket Eperjesre helyezték, és nemsokára átvette az egész Consilium feladatait.⁷⁵

Az egyéb országos tanácskozások közül a hat felső-magyarországi város számára az 1707 decemberében Kassán tartott volt különösen jelentős, melyen a felső-magyarországi vármegyéken kívül a szabad királyi városok követei is részt vettek, és ott is elsősorban a dicák elosztásáról, a rézpénz használatáról, a Rozsnyón kiszabott kétmillió adóösszeg elosztásáról és a katonaság téli elszállásolásáról tanácskoztak. Eperjest a tárgyalásokon Melczér Mihály, Heidenreich János és Sváby János tanácsos képviselte, a kassai követséget Szent-Mártonyi Imre a város bírása és Váncsay István tanácsos vezette. Ezekon kívül a városi követek közül a kassai tanácskozás irataiban Kisszebenből Trompler Györgyöt említik, Késmárkról Nagy Istvánt.⁷⁶ A dicák új elosztása szerint Lőcsére 13 000, Eperjesre 10 000, Kassára 8 000, Bártfára 6 000 és Kisszebenre 3 500 dica jutott, 240 ezüst dénárjával. Ezen kívül minden dica után járt még egy mérő gabona, egy mérő zab, nyolc font hús, vagy esetleg 12 dénár váltáséppénz.⁷⁷

A hat felső-magyarországi szabad királyi város 1707-ben már negyedik éve a fejedelem táborában volt. Politikai, vallási és társadalmi téren feltétlenül pozitívan hatottak rájuk a szabadságharc vívmányai, amelyeknek köszönhetően visszaszerezték önkormányzati szabadságukat, országos képviseleti jogukat és a vallásszabadságot. Elsősorban ezzel magyarázható, hogy nem csak hősiessen viselték a háború terheit, hanem további emberi és anyagi áldozatokra is hajlandók voltak. Az elhúzódó háború és a válság következményeként a városok egyre súlyosabb károkat szenvedtek, mégis szilárdan álltak a szabadságharc oldalán. Követeik részt vettek az ónodi országgyűlésen, ott voltak az év többi országos eseményén, és állhatatosan képviselték városaik gazdasági érdekeit.

⁷⁴ ŠA Prešov, Pobočka Prešov, Knihy 24.: városi számadáskönyv, 1707–1710. Bártfai követek naplója az ónodi országgyűlésről. Történelmi naplók. (Szerk.: *Thaly Kálmán.*) Budapest, 1875.

⁷⁵ *Kónya Péter*: A Gazdasági Tanács (Consilium Oeconomicum) eperjesi adminisztrációjának működése. In: *A Rákóczi-szabadságharc és Közép-Európa.* (Szerk.: *Tamás Edit.*) Sárospatak, 2003. 171–182. o.

⁷⁶ *Nagy Iván*: A kassai 1707. évi országos tanácsról. *A Rákóczi-szabadságharc.* (Szerk.: *R. Várkonyi, Á., Kis D. D.*) Budapest, 2004. 324–328. o.

⁷⁷ *Schiessler*, 518. o.

Péter Kónya

THE ROYAL FREE BOROUGHS OF UPPER HUNGARY
AND THE EVENTS OF 1707

Summary

Royal Free Boroughs always played an important role in anti-Habsburg insurgencies, and especially in Ferenc II Rákóczi's War of Independence. Those cities were outstandingly significant from the point of view of the War of Independence. In relation to economy, they did not only serve as a source of abundant financial supplies, but they also provided most important raw materials and products for the armed forces: weapons, gunpowder, uniforms and other industrial items. Due to their highly developed commercial relations, those cities also traded foreign items from abroad, and from a political aspect, their loyal Protestant citizens were vital political allies, as opposed to the hesitant nobility. At the same time, cities also had considerable military power. Both soldiers of the Habsburg army and Hungarian insurgents were quartered in those cities, and they were also used for logistical purposes.

In 1707, the six Royal Free Boroughs of Upper Hungary (Kassa, Eperjes, Lőcse, Bártfa, Kisszeben and Késmárk) had been on the side of Prince Rákóczi already for four years. They had been positively affected by the achievements of the War of Independence from a political, a religious and a social point of view: they had regained their freedom of self-government, their right of national representation and their freedom of religion. Those are the main reasons that they had not only shared the burdens of war, but were ready to make further sacrifices. Although they had suffered growing losses as a result of the lasting war and the crisis, they were standing firm on the side of the War of Independence. Their deputies took part in the Diet in Ónod, and other national events of the year 1707, and consistently represented the economic interests of their cities.

Péter Kónya

LES VILLES ROYALES LIBRES DE LA HAUTE-HONGRIE
DANS LES ÉVÉNEMENTS DE L'AN 1707

Résumé

Les villes royales libres jouèrent un rôle important dans les insurrections contre les Habsbourg, notamment dans la guerre d'indépendance de Rákóczi. Ces villes furent importantes pour la guerre d'indépendance pour plusieurs raisons. Du point de vue économique, elles servirent non seulement de ressources financières abondantes, mais elles produirent également des matières de base et des produits indispensables pour la lutte armée: des armes, de la poudre, des vêtements et d'autres produits manufacturés. Grâce à leurs relations commerciales développées, c'est par l'intermédiaire de ces villes que les marchandises étrangères arrivèrent dans le pays. Du fait de leur population protestante et loyale, elles furent aussi des alliés politiques importants contrairement à l'aristocratie vacillante. En même temps, ces villes eurent des forces armées non négligeables. Et l'armée des Habsbourg et les kouroutz recoururent à ces villes pour le cantonnement et le ravitaillement des troupes.

En 1707, les six villes royales libres de la Haute Hongrie (Kassa, Eperjes, Lőcse, Bártfa, Kisszeben et Késmárk) firent partie du camp du prince depuis quatre ans. Les acquis de la guerre d'indépendance furent positifs pour elles à la fois sur le plan politique, religieux et social: elles récupérèrent leur autonomie, leur droit de représentation nationale et la liberté de religion. C'est surtout cela qui explique pourquoi elles étaient prêtes à assumer de plus en plus de charges dans la

guerre. Malgré la gravité croissante des dommages subis en raison de la longue durée de la guerre et de la crise, elles continuèrent de soutenir avec fermeté la guerre d'indépendance. Leurs délégués participèrent à la Diète d'Ónod et aux autres événements nationaux de l'année à l'occasion desquels ils représentèrent avec persévérance les intérêts économiques de leurs villes.

Péter Kónya

DIE KÖNIGLICHEN FREISTÄDTE OBERUNGARNS INMITTEN DER EREIGNISSE DES JAHRES 1707

Resümee

Die Freistädte spielten in den Aufständen gegen die Habsburger und insbesondere im Freiheitskampf von Ferenc II. Rákóczi eine wichtige Rolle. Diese Städte waren aus der Sicht des Freiheitskampfes gleich aus mehreren Gründen bedeutend. Aus wirtschaftlicher Sicht dienten sie nicht nur als reichhaltige Geldquelle, sondern stellten auch für den bewaffneten Kampf sehr wichtige Ressourcen und Produkte her: Waffen, Schießpulver, Bekleidung und andere Industrieartikel. Dank ihrer entwickelten Handelsbeziehungen vermittelten diese Städte auch ausländische Waren ins Land. Aus politischer Sicht waren sie dank ihrer loyalen, protestantischen Bevölkerung wichtige politische Verbündete gegenüber dem zögernden Adel. Die Städte verfügten darüber hinaus auch über eine nicht unbedeutende Militärmacht. Sowohl die Streitmacht der Habsburger, als auch das Heer der Kurutzen nahm sie für Unterbringungs- und Verpflegungszwecke in Anspruch.

Die sechs oberungarischen Freistädte (Kassa /Kaschau/, Eperjes /Preschau/, Lőcse /Leutschau/, Bártfa /Bartfeld/, Kisszeben /Zeben/ und Késmárk /Käsmarkt/) befanden sich im Jahre 1707 bereits im vierten Jahr im Lager des Fürsten. Auf politischem, religiösem und gesellschaftlichem Gebiet hatten die Errungenschaften des Freiheitskampfes zweifellos eine positive Wirkung auf sie: sie errangen ihre Selbstverwaltungs-Freiheit, ihr landesweites Vertretungsrecht und die Religionsfreiheit wieder. In erster Linie ist es damit zu erklären, dass sie nicht nur die Lasten des Krieges trugen, sondern auch zu weiteren Opfern bereit waren. Zwar erlitten die Städte infolge des sich in die Länge ziehenden Krieges und der Krise immer schwerwiegendere Schäden, doch sie standen trotzdem fest an der Seite des Freiheitskampfes. Ihre Deputierten nahmen an der Diät von Ónod teil, waren bei den weiteren landesweiten Ereignissen des Jahres anwesend und vertraten standhaft ihre wirtschaftlichen Interessen.

Петер Конья

СВОБОДНЫЕ КОРОЛЕВСКИЕ ГОРОДА СЕВЕРНОЙ ВЕНГРИИ В СОБЫТИЯХ 1707 ГОДА.

Резюме

Свободные королевские города играли важную роль в восстаниях против Габсбургов и особенно в освободительной борьбе Ференца II Ракоци. Эти города играли большую роль для освободительной борьбы по многим причинам. С экономической точки зрения они служили обильным финансовым источником, но поставляли также сырье и изделия, продукты, весьма важные для вооруженной борьбы: оружие, порох, обмундирование и другие промышленные изделия. Благодаря своим развитым коммерческим связям они играли

также роль посредников в поставке зарубежных товаров в Венгрию, а с политической точки зрения – и благодаря их лояльному протестантскому населению они являлись важным политическим союзником в противовес колеблющемуся дворянству. Кроме того эти города обладали и не малой вооруженной силой. Как солдаты Габсбургов, так и армия куруцев использовали их в целях транспортировки и снабжения.

Шесть северовенгерских свободных королевских городов (Кашша, Эперьеш, Лёче, Бартфа, Кишсебен и Кешмарк) в 1707 году уже четвертый год находились в лагере князя. В политической, религиозной и общественной сфере на них безусловно положительно воздействовали завоевания освободительной борьбы: они вновь получили свободу самоуправления, свои представительские права в парламенте страны и религиозную свободу. В первую очередь этим можно объяснить, что они не только терпеливо несли бремя войны, но и были готовы приносить дальнейшие жертвы. Несмотря на то, что вследствие затянувшейся войны и наступившего кризиса они страдали от все больших потерь, и все же они твердо оставались на стороне освободительной борьбы. Их послы принимали участие в онадском государственном собрании, присутствовали на остальных общегосударственных событиях года и преданно представляли экономические интересы их городов.